

KADEMELER ARASI GEÇİŞ UYGULAMALARINA YÖNELİK GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

*Erkan DİNÇ**

*İlker DERE***

*Serkan KOLUMAN****

Öz

Türk Eğitim Sistemi, okul öncesinden başlayarak lisanüstü eğitimi de içeren ve bir alt kademeden bir üst kademeye geçişin ağırlıklı olarak çeşitli sınavlar baz alınarak yapıldığı hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Kademeler arası geçişle ilgili uygulamaların etkililiğini ve bireyler üzerindeki etkisini anlayabilmek için çeşitli yaş gruplarından farklı eğitim geçmişlerine sahip bireylerin deneyim ve görüşlerine başvurmak önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı; son 50 yıllık dönemde Türk Eğitim Sistemi içinde öğrenim görmüş çeşitli yaş gruplarından bireylerin kademeler geçişle ilgili deneyim ve görüşlerini inceleyerek gerçekleştirilen uygulamaların etkililiğini ve bireyler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim araştırma modeline göre tasarlanan bu çalışmanın verileri Balıkesir ve Uşak illerinde ikamet eden ve asgari iki kademe arasında geçiş yapmış, 3 farklı yaş grubunda yer alan toplam 9 kişi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi katılımcıların kademeler arası geçişte uygulanan sınavların kaçınılmaz olduğunu ancak bireylerin ilgi ve yetenekleri ölçmediğini, öğrenci ve veliler için özel ders, kurs ya da dersane gibi ek külfetler getirdiğini ve okulda gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine olumsuz yansıdığını düşündüklerine işaret etmektedir. Katılımcılar, seçeneklerin daha fazla olduğu sistemlerin uygulanmasının önemine vurgu yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: *Kademeler arası geçiş, sınavlar, bireysel deneyim ve görüşler.*

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erkandinc@gmail.com

** Arş. Gör. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ilker.dere@usak.edu.tr

*** Doktora Öğr. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s_koluman@hotmail.com

EXPERIENCES AND VIEW POINTS ON THE PRACTICES OF THE TRANSITION BETWEEN VARIOUS SCHOOLING LEVELS

Abstract

Since the foundation of the Republic, the Turkish Education System has been hierarchically structured. The hierarchical steps vary from pre-school education to postgraduate levels. The transition amongst those educational stages has mostly depended on various kinds of nation-wide exams. In order to investigate the effectiveness of those practices and to assess how those practices have influenced individuals in the recent past, it is necessary to reach the view points and experiences of individuals from various age groups and educational backgrounds. This study aims to reveal the effectiveness of those educational transition practices and their influences on individuals by means of examining the view points and experiences of people who attended different schooling stages in the last 50 years. This study was designed as a qualitative phenomenological research. Its data was collected through semi-structured interviews carried out with individuals from three age groups residing in the provinces of Balıkesir and Uşak. The analysis of the data reveals that the participants of this study think that the administration of the transition between various educational levels through some nation-wide exams is inevitable, but those examinations are not authentically assessing students' abilities or skills. Besides, the exams have not only been negatively influencing the formal educational activities in schools but also bringing lots of burdens for students and parents. The participants also emphasised on the necessity of putting new transition systems into practice incorporating various options.

Keywords: *Transition between schooling levels, examinations, individual view points and experiences.*

1.GİRİŞ

Tarih boyunca insanoğlunun ihtiyaçları ve yaşam standartları sürekli olarak değişim göstermiştir. Bu değişim, insanın kendini geliştirme ve yenilemesini de zorunlu hale getirmiştir. Bunun yanında toplumun kişiden beklediği sorumluluklar ve belirli davranışlar da bu zorunluluğun bir parçası olarak öne

çıkmiştir. Toplumun sürekliliği için koyduğu normlar kişilerin kendini geliştirme ve yenileme çabalarına yön vermiştir. Bu yenileme ve geliştirme çabalarının şekillendirildiği en önemli alan, eğitim alanı olmuştur.

Eğitim, kişileri topluma hazırlayan ve yetiştiren kurumlardan müteşekkil bir misyonuna sahiptir ve bu misyonunu yüzyıllardır sürdürmektedir. Özellikle 20. yüzyılda meydana gelen büyük gelişmeler ve değişimler neticesinde toplumun ve bireyin ihtiyaçları da farklılaşmıştır. Bunun yanında birçok alanda meydana gelen bilimsel, sosyal ve teknolojik gelişmeler, bilginin artmasına, bilgiye ulaşma yollarının çeşitlenmesine ve çağdaş toplumun eğitim ihtiyacını karşılayan sistemlerin yeniden şekillendirilmesine yönelik çabaları da beraberinde getirmiştir. Bu durum eğitimde kavramsal, örgütsel ve işlevsel açıdan yeniden yapılandırılmaları da gerekli kılmıştır (Alkan, 2011: 4).

Bu gereklilik, politika yapıcılarını toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, çağa entegre bireyler yetiştirmek için eğitim sisteminde bazı yenilikler yapmaya itmştir. Bu yeniliklerinden en fazla etkilenenlerin başında öğrencileri belli ölçülere göre seçme ve yerleştirme görevini üstlenen sınav sistemleri gelmiştir. Nitekim özellikle Türkiye’de sınav sistemleri sık aralıklarla değişmektedir. Sınav sistemlerinde sık aralıklarla yapılan bu değişiklikler, öğrenci, veli ve öğretmenler açısından maddi ve manevi boyutlarda bir takım olumsuzluklar meydana getirmektedir

Bugünkü Türk Eğitim Sistemi, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bireyin, zamanın gerektirdiği vatandaşlık bilgi ve becerilerini edindiği; ilk ve orta öğretimi kapsayan 12 yıllık zorunlu eğitim ile farklı düzey ve sürelerden oluşan yükseköğretim kademelerinden oluşmaktadır. Son 50 yıllık dönemde bu kademeler arasında geçişler, çoğunlukla seçme ve yerleştirme sınavları

şeklindeki uygulamalarla sağlanmaktadır. Eğitim kademeleri arasındaki bu geçiş uygulamalarında, siyasi ve toplumsal gündemin etkisinde zaman zaman değişiklikler yapılmaktadır. Bu değişim çalışmaları ile toplumun ve bireyin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan bu değişim çalışmalarıyla eğitim süreçlerindeki bireysel, kurumsal ve toplumsal dönüşümleri sağlama amaçlanmıştır (Fındıkcı, 1998: 85).

1.1. Türk Eğitim Sisteminde Kademeler Arası Geçiş ve Uygulamalar

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen eğitim faaliyetleri, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerine ayrılmıştır. Günümüzde bireylerin eğitim sürecindeki ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek bir üst kademeye geçiş yapmaları sağlanmaktadır (MEB, 2013). Kademeler arasında yapılan bu geçiş, Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı çalışmalar ve çağın koşullarına göre farklı uygulamaların kullanılmasını gerektirmektedir. Bu uygulamalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çoğunlukla seçme ve yerleştirme amacıyla uygulanan merkezi ve çoktan seçmeli sınavlardan oluşmaktadır.

Ülkemizde giderek artan genç nüfus realitesi ve bireylerin sürekli olarak artan ihtiyaçları eğitim hizmetlerine olan talebi de arttırmaktadır. Bu taleplerin karşılanması Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar farklı uygulamalarla karşılanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede kademeler arası geçişin ilk basamağı olan ilköğretimden ortaöğretime geçiş konusunda çeşitli uygulamalar işe koşulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre: Türkiye’de 11 milyon civarında (MEB, 2012) öğrencinin bulunduğu temel eğitimden ortaöğretime geçiş uygulamaları çerçevesinde şu sınavlar gerçekleştirilmiştir:

- Liselere Giriş Sınavı (LGS)

- Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) 2004-2008
- Seviye Belirleme Sınavı (SBS) 2008-2013
- Temel Öğretimden Orta Öğretime Geçiş (TEOG) 2013

Günümüze kadar öğrencilerin geleceklelerini belirlemede önemli bir konuma sahip olan zamanla isimleri ve içerikleri değişen (LGS, OKS ve SBS) ortaöğretime geçiş sınavları, öğrencileri olduğu kadar eğitimcileri ve ebeveynleri yakından ilgilendirirken eğitim-öğretim sürecini hazırlık, uygulama ve değerlendirme bakımından önemli ölçüde etkilemektedir (Sarier, 2010: 121). Milli Eğitim Bakanlığı'nın yöneltme faaliyetleri kapsamında bireylerin ilgi ve yeteneklerine göre ayrışmasının ortaöğretime geçiş sırasında yapılması temelinde gerçekleştirilen bu sınavlar liselerin çeşitlenmesinde de etkili olmuştur (TED, 2010: 4). Çoğunlukla bir veya birkaç sınav uygulamasına dayanan ortaöğretime geçiş sisteminin, alınan kararlar çerçevesinde yeniden düzenlenmesine yönelik çalışmalar sınav sayısı, uygulama yöntemi, sınav içeriği ve değerlendirme kriterleri gibi birçok alanda değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.

Ortaöğretim kurumlarına geçişte daha önce uygulanan SBS sistemi, Millî Eğitim Bakanlığı'nın Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde yaptığı değişiklikle terk edilmiştir. Bunun yerine 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren Temel Öğretimden Orta Öğretime Geçiş (TEOG) uygulamaya konulmuştur (Sabah, 2013). Yeni uygulama ile ortaöğretim kademesine geçiş öğrencilerin; 6, 7 ve 8 inci sınıf yılsonu başarı puanları ile 8 inci sınıf ağırlıklandırılmış ortak sınav puanlarından elde edilen toplam puanın ikiye bölünmesiyle oluşan puanın yerleştirmeye esas alınması şeklindedir (MEB, 2013a). Yeni sistemde Bakanlık tarafından farklı dersler için merkezi olarak yapılacak sınavlarla bireylerin eğitim sürecindeki akademik başarılarının değerlendirme ve ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmede önemli bir faktör olması beklenmektedir.

Türkiye’de yükseköğretime geçiş uygulamaları da zaman içerisinde tekrar tekrar düzenlenmiştir. Cumhuriyetin ilanından 1960’lı yıllara kadar mezunlarının azlığı sebebiyle ortaöğretim kademesini tamamlayanlar fakültelere sınavsız kabul edilmiştir. Ancak lise mezunlarının sayısının zamanla artış göstermesi, 1960’lı yıllarda bazı üniversitelerin öğrenci kabul etmek için kendi sınavlarını yapmalarını gerektirmiştir. Daha sonra üniversiteler, artan başvurular karşısında işbirliğine gitmişlerdir. Ancak artışların devam etmesiyle birlikte uygulanan sistemin ihtiyaca cevap vermediği düşünülerek Üniversitelerarası Kurul tarafından üniversiteye geçiş sınavlarını tek bir merkezden yapmak amacıyla 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. Maddesi uyarınca Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM) kurulmuştur (Resmi Gazete, 1974). Bu kurum, 1981 yılına kadar üniversiteye geçiş sınavlarını merkezi olarak gerçekleştirmiştir.

1974 yılından itibaren uygulamaya koyulan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı, 1974 ve 1975 yıllarında aynı gün içinde sabah ve öğleden sonra oturumlarından oluşmuştur. Ancak aynı sınav, 1976-1980 yıllarında aynı günde ve bir oturumda yapılmıştır. 1981 yılına kadar ÜSYM’nin yaptığı bu sınav, 1981 yılında Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adını alan bu kurum tarafından iki basamaklı bir sınav haline getirilmiştir. Bu iki basamaklı sınav sisteminde ilk basamağı oluşturan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) nisan ayında, ikinci basamağı oluşturan Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) ise haziran ayı içinde uygulanmıştır. 1982 yılından itibaren yeni bir uygulamaya daha gidilerek ortaöğretim kurumlarından adayların diploma notlarından hesaplanan Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) da belli ağırlıkla sınav puanlarına katılmıştır (Resmi Gazete, 1981)

1998 yılından itibaren uygulanan iki basamaklı sınav sistemi 1998’de yeniden ele alınmıştır Bu iki basamaklı sınavın ikinci basamağı (ÖYS) kaldırılmış, sınav ÖSS adı

altında tek basamaklı bir sınav haline getirilmiştir. Bu değişiklikte önceki yıllarda uygulanan ÖSS'de herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak bilgi sınavı olan ÖYS yerine yetenek sınavı olarak kabul edilecek ÖSS tercih edilmiştir (Kılıcı, 2003: 108-110).

1998 yılından itibaren ÖSS adıyla yapılan üniversite sınavı, 2006 yılında yeniden düzenlenmiştir. Yapılan değişiklikle sınavın tek oturumda uygulanmasına devam edilmiş ve soruların bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi ÖSS tipinde sorulmuştur. Ancak daha önce üniversite sınavına dâhil olmayan tüm lise müfredatı sınav sistemine dâhil edilmiştir (ÖSYM, 2013). 2010 yılına kadar bu şekilde uygulanan ÖSS sistemi, 2010 yılında yeniden değiştirilmiş ve 1998 yılı öncesinde uygulanan iki sınavlı sisteme geri dönmüştür. Sistemin, ilk basamağını Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı (YGS), ikinci basamağını ise Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) oluşturmuştur. Ancak 1998 yılından önce uygulanan sınav sisteminden farklı olarak ikinci sınav (LYS) alanlara göre 5 ayrı oturumdan meydana gelmiştir.

Buraya kadar ele alındığı üzere ilköğretimden ortaöğretime, ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sistemlerinin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini daha iyi ölçmek için zaman zaman değiştiği gözlenmiştir. Yaşanan bu değişimlerin etkisi, çeşitli araştırmalarla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar daha çok sınavların öğrenci üzerindeki etkisi, öğrencilerin bu sınava yönelik tutumu, algısı, görüşleri ve sınavların ölçme yeterliliği gibi konulara odaklanmıştır.

İpek (2011) yaptığı çalışmada öğrencilerin SBS başarısı üzerindeki veli etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, velilerin okul hakkındaki tutumu ve eğitime katılım puanlarının öğrencilerin SBS puanlarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir (İpek, 2011: 77-78). İlköğretim ikinci

kademe öğretmen ve öğrencilerinin ortaöğretime geçiş sınavları (OKS ve SBS) hakkındaki görüşlerini değerlendiren bir diğer çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin yaklaşık olarak yarısı ortaöğretime geçiş sınavlarının (OKS) gerekli olduğunu düşünürken SBS'nin uygulandığı dönemde bu düşüncenin zayıfladığı bulgusuna ulaşılmıştır (Şahin vd, 2012: 866-873). Ancak Gündoğdu, Kızıltaş ve Çimen (2010: 328-329) tarafından öğretmenler ve öğrencilerin SBS hakkındaki düşüncelerine başvuru çalışmada SBS sınavlarına ilişkin itiraz edilen hususlar olsa da eski sistem ile karşılaştırıldığında bu sistemin olumlu yanların daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

SBS sistemine ilişkin araştırma yapan Argon ve Soysal (2012), SBS'ye yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurmuştur. Görüşme formu ile toplanan verilerin içerik analizi tekniği ile çözümlendiği çalışmada, SBS'nin stres, korku, heyecan, merak gibi duygular uyandırıp öğrencilerin gelecekteki eğitim hayatı ve mesleğini belirlemede oldukça önemli etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu sınavların öğrencilerin sosyalleşmelerini engellediği ortaya çıkarılmıştır (Argon ve Soysal, 2012: 468-470).

Ortaöğretim öğrencilerinin ÖSS hakkındaki görüşlerini araştıran Kelecioğlu (2002: 143), öğrencilerin ÖSS'ye hazırlanmalarının derslerine çalışmak için ayırdıkları zamanı ve derslere devamlarını olumsuz yönde etkilediğini ve okul derslerindeki başarıyı azalttığını ortaya çıkarmıştır. Bir diğer çalışmada Kavuran (2003), Türkiye'de uygulanan özel yetenek sınavları hakkında öğretim görevlilerinin görüşlerini incelemiştir. Araştırma katılımcıları resim-iş öğretmenliği bölümüne özel yetenek sınavı ile öğrenci alınırken kullanılan puanlama sistemini eleştirmişlerdir. Ayrıca özel yetenek sınavı için ön kayıt ve sınav masrafları adı altında alınan ücretlerin üniversiteler arasında farklılık göstermesi önemli sorunlar olarak tespit edilmiştir (Kavuran, 2003: 170).

Literatür taraması çerçevesinde incelenen çalışmalarda genel olarak değinilen konuların SBS, OKS, ÖSS, YGS-LYS gibi sınavlarda öğrencilerin başarısı, kaygısı, tutumu, sınavların başarıyı ölçme ve yordamaya uygunluğu üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ancak bu sınavlara girmiş ve ilerleyen süreçlerde meslek sahibi olmuş kişilerin bu sınavlar hakkında deneyimlerine ve görüşlerine başvuran çalışmalara rastlanamamıştır. Yapılan çalışmaların odak noktası, daha çok sınav öncesinde hazırlık yapan öğrenciler ya da birkaç yıl önce sınava girmiş kişilerin görüşleridir. Bu çalışma ise literatürde eksikliği tespit edilen tecrübelere ulaşmayı amaçlamıştır. Bu çalışma kapsamında görüşülen farklı yaş gruplarında olup en az bir kez kademeler arası geçiş yapmış kişilerin deneyimleri perspektifinde son 50 yılda uygulanan kademeler arası geçiş uygulamaları hakkında genel bir değerlendirmeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Öte yandan mevcut literatürde konuyla ilişkin çalışmaların neredeyse hiç yapılmadığı görülmüştür. Bu da çalışmanın gerekliliğini ortaya koyması açısından önemli bir sonuçtur.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri esas alınarak olgubilim (fenomenoloji) araştırma desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın konusu olan olguyu yaşayan ve bu yaşantılarını dışı vurabilen bireylerin deneyimlerinden yola çıkarak (Büyüköztürk, 2013: 20) olay, kavram, durum ve tecrübeleri inceleyerek açıklamaya çalışan olgubilim araştırmaları sosyal bilim çalışmalarında (Sönmez ve Alacapınar, 2011: 81) sıklıkla kullanılır. Bu çalışmanın temel olgusu olan eğitimde kademeler arası geçişi katılımcıların deneyim ve bakış açılarından ortaya çıkarılabilmesi için onlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların farklı eğitim kademeleri arasındaki geçişleriyle ilgili deneyim ve görüşleri bu görüşmelerle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma konusu açısından önemli bilgi ve yaşantılara sahip kişilerden bilinçli olarak seçilmesini içerir (Büyüköztürk, 2013). Bu bağlamda araştırma örnekleme, geçmişten günümüze yaklaşık son 50 yıldaki kademeler arası geçiş deneyimlerine ulaşılabilmeyi amaçlayarak farklı yaş gruplarındaki kişilerden oluşturulmuştur. Çalışma grubu, Balıkesir ve Uşak illerinde ikamet eden, en az iki eğitim kademesi arasında geçiş yapmış, 3 farklı yaş grubunda yer alan 9 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu yaş grupları 0-25 yaş, 35-42 yaş ve 55 yaş ve üstü gruplardan oluşmaktadır.

2.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Olgubilim desenine göre tasarlanan bu araştırmanın başlıca veri toplama tekniği görüşmedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak ilgili literatür esas alınarak hazırlanan ve 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan soruların geçerliliğini sağlamak için konunun uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Diğer yandan katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş daha sonra da yazıya aktarılmıştır. Görüşme dökümleri daha sonra betimsel olarak analiz edilmiştir

3.BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışma kapsamında elde edilen veriler incelenerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılanlara dair kişisel bilgileri şöyledir: çalışmaya 25 yaş altı 3, 35-42 yaş arası 3 ve 55 yaş üstü 3 kişi olmak üzere 9 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılanların ikisi doktora derecesine sahip, dördü yüksek lisans öğrencisidir. Diğer katılımcılardan biri lisans mezunu iken kalan ikisi ise lisans öğrencisidir. Katılımcıların meslek dağılımına bakıldığında beşinin akademisyen,

birinin akademisyen emeklisi, ikisinin öğrenci ve birinin de orta düzey yönetici olduğu görülmektedir. Ayrıca, bütün katılımcıların kademeler arası geçiş amacıyla çeşitli sınavlara katıldığı 25 yaş altı ve 35-42 yaş arası gruplara dâhil olan katılımcıların hepsinin de bu amaçla özel dersane, özel ders veya özel kurs desteği aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Ait Kişisel Bilgiler

Katılımcı (Rumuz)	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Girdiği Sınavlar	Dershane, Özel Ders Kurs Desteği Almış mı?
Funda	19	Lisans Öğrencisi	Öğrenci	SBS, YGS/LYS	Evet
Ali	28	Yüksek Öğrencisi	Lisans Akademisyen	ÖSS	Evet
Gamze	21	Lisans Öğrencisi	Öğrenci	OKS, YGS/LYS	Evet
Fatih	24	Yüksek Öğrencisi	Lisans Akademisyen	LGS/ÖSS	Evet
Rasim	35	Yüksek Öğrencisi	Lisans Akademisyen	Anadolu Lisesi Sınavı/ ÖYS	Evet
Yusuf	35	Yüksek Öğrencisi	Lisans Akademisyen	ÖSS	Evet
Suat	64	Doktora	Akademisyen	Yazılı Sınav	Hayır
Nihat	59	Lisans Mezunu	İdareci	ÖYS	Hayır
Hasan	70	Doktora	Emekli	Yazılı Sınav	Hayır

3.1.İlkokuldan Ortaokula Geçişle İlgili Deneyimler ve Görüşler

Çalışmaya katılanlarından 6'sının ilkokul kademesinden ortaokul kademesine geçişte herhangi bir sınav uygulamasına tabi tutulmadığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan birisi ilkokulu yurt dışında okuduğu ve yabancı dil bildiği için sınavsız bir şekilde özel bir koleje kabul edilmiştir. Katılımcılar içerisinde ilkokuldan ortaokula sınavla geçen yalnızca iki kişi bulunmaktadır. Bu

katılımcılar, doğrudan ortaokul kademesine geçiş yapmamış, 1980’li yıllarda ortaokul ve lise bütünlük olduğu için tek sınavla iki kademeye birden geçiş hakkı elde etmişlerdir. O dönemde iki aday da Anadolu Lisesi sınavına girerek ortaokula geçiş yapmışlardır. Bu şekilde geçiş yapan katılımcılardan Yusuf, o dönemin eğitim yapısını şu şekilde açıklamaktadır:

“Bizim öğrenciliğimiz zamanında ilkokul, ortaokul ayrı olarak öğrenim görmekteydik daha sonra liseye geçiyorduk. İlkokul beşinci sınıftayken Anadolu Lisesi sınavlarına girdim ordan Anadolu Lisesini kazandım. Ortaokul ve lise kısmını ortak bir şekilde okudum. Bitirdikten sonra şöyle bir sorunla karşılaştım bütün ilkokul arkadaşlarım ortaokulda okurken ben kendimi hep lisede okuyor görürdüm çünkü orta kısım diye bir şey yoktu.” (Yusuf)

İlkokul, ortaokul ve lise arasında bugünkü gibi net bir ayrımın olmadığını belirten katılımcı o dönemde yaşadığı kafa karışıklığının sebebinin okuduğu okulun bu iç içe geçmiş yapısından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Öte yandan bu iki katılımcı Anadolu sınavına girmek için hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Her iki aday da öğretmenlerinin okulda açtığı ücretsiz kursla sınava hazırlanmıştır. Bunun dışında sınavla geçiş yapan katılımcılardan birisi, ünite dergilerinde de yardım almıştır. Yurtdışından geldiği için sınavsız ortaokula alınan Ali ise ortaokul geçtikten sonraki durumunu şöyle anlatmaktadır:

“Sınavsız aldılar ama işte eğitim sistemlerinin farklılığından dolayı biraz ben zorluk çektim. Yurtdışındaki eğitim sistemi biraz daha ağır ilerliyordu. Türkiye’ye geldiğimde mesela matematik konusunda sıkıntı çektim çok fazla. Çünkü yurtdışında biz bölmeleri yeni öğrendik, yeni bitirdik. Türkiye’ye geldim... İşte o geçiş sürecinde eğitim farkından dolayı eğitim sistemlerinin farklılığından dolayı zorlandım.” (Ali)

Normalde öğrencilerini sınavla belirleyen özel bir koleje sınavsız olarak alınan Ali iki eğitim sistemi arasındaki anlayış ve program farkına işaret etmiştir.

Bir katılımcı ise ilkokul kademesini tamamladıktan sonra o dönemde mevcut olan ilk öğretmen okuluna sınavsız geçiş yapmıştır. Bu katılımcı o dönemin eğitim sisteminin karmaşık yapısını şöyle aktarmaktadır:

“İlköğretmen okulu 6 seneydi. İlköğretmen okulları ortaokul seviyesine öğretmen yetiştiriyordu, birde liselere öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Enstitüleri vardı. Yüksek öğretmen okullarının kaynağı bu ilköğretmen okullarının son sınıfına geçen ve öğretmenler kurulu kararıyla seçilen öğrenciler yüksek öğretmen okullarına gönderiliyordu. Adı zaten o zaman öğretmen okuluydu.”(Suat)

Adı geçen katılımcının ifade ettiği gibi bir dönem Türkiye’de öğretmen eğitimi ortaokul seviyesinden itibaren başlatılmış ve kademeler arası geçişte öğrencilerin ders ve okul başarısı ile öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki kanaat ve değerlendirmeleri esas alınmıştır.

3.2.Ortaokuldan Liseye Geçişle İlgili Deneyimler ve Görüşler

Katılımcıların 5’inin ortaokul kademesinden lise kademesine geçişte bir sınava tabi tutulduğu tespit edilmiştir. Bunlardan ikisi Anadolu Lisesi sınavına, bir katılımcı LGS’ye, bir katılımcı OKS’ye ve bir katılımcı da SBS’ye girmiştir. Anadolu Lisesi sınavlarına katılan iki katılımcının geçirdiği aşamalara daha önce değinildiği için bu kısımda değinilmeyecektir.

Katılımcılardan beşi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlara katılmıştır. Ayrıca katılımcıların tamamı, ortaokuldan liseye geçişte profesyonel bir destek ve yönlendirme almadıklarını belirtmiştir. Yönlendirme konusundaki çarpıcı örneklerden birini Rasim şöyle anlatmaktadır:

“Yani yönlendirme olarak bir şey yapılmadı hatta bizim Anadolu lisesinin açıldığından haberdar olmamız da enteresan oldu. Bir komşumuz, bizim mahallede dediğim sokak etrafında kümelenmiş apartmanlar vardı. Orda bir tane çocuk gidiyordu. Benden önce, ben 2. mezunuyum okulun. İşte o çocuk gittiği için duyulmuştu. Soner, Anadolu lisesine gidiyormuş, Anadolu lisesi nasıl bir

okulmuş, İngilizce ağırlıklı bir okulmuş bildiğimiz buydu bizim o dönemde.” (Rasim)

Dönemin şartlarında rehberlik ve yönlendirme eksikliğine dile getiren Rasim, çevreden duyduklarıyla Anadolu Lisesi sınavlarına hazırlanmaya başladığını ifade etmiştir. Bu alıntı aynı zamanda kişilerin eğitim hayatında çok kritik bir yere sahip olan rehberlik hizmetlerinin 1980’li yıllarda ne seviyede olduğunu göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Katılımcılardan elde edilen bir diğer veri, ortaokuldan liseye geçiş sınavlarının bir sonraki eğitim kademesinin gerektirdiği nitelikleri ölçmemesi hakkındadır. “Neden ölçmediğini düşündükleri” sorulduğunda katılımcılardan Funda şu eleştiriyi getirmiştir:

“Çünkü her insanın ilgi alanları, yetenekleri farklıdır ama sınav ortak ve farklı yeteneklere sahip olsan bile sen diğer insanlarla aynı ölçüde o sınava girmek zorundasın. Senin bilmediğin bir şeyi başka biri yani çok iyi yapabilir. Yani şöyle hani sen bir konuda çok uzmansındır, yeteneklisindir ama yine de yetenekli olmadığın diğer derslerden de girmek zorunda kalırsın.” (Funda)

Funda’ya ve onun gibi düşünen katılımcılara göre SBS türünden merkezi sınavlar ilgi ve yetenekleri ölçmek yerine tek bir uygulamayla herkesi standart kriterlere göre değerlendirmekte ve dolayısıyla da amaca hizmet etmemektedir.

3.3.Liseden Üniversiteye Geçişle İlgili Deneyimler ve Görüşler

Katılımcılardan üçü, 1999 yılından itibaren uygulamaya konulan ve tek oturumda uygulanan ÖSS’ye, ikisi günümüzde uygulanmaya devam eden YGS/LYS’ye, ikisi ilk defa 1974 yılında uygulanan ve 1998 yılında kaldırılan ÖYS’ye ve iki katılımcı da üniversitelerin ÖYS öncesi kendi yaptıkları yazılı sınava girmiştir. Katılımcılardan sadece ikisi merkezi olmayan bir sınav sistemiyle üniversiteye giriş yapmıştır.

Sınavların öncesinde ya da sınav dönemlerinde katılımcılara herhangi bir yönlendirme faaliyeti yapıp yapılmadığı yönündeki soruya genel olarak olumsuz yanıtlar verilmiştir. Özellikle ailenin yönlendirme konusundaki zayıflığına dikkat çeken katılımcılar, bu hususta en çok dersanelerin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Dersanelerin dışında okuldaki yönlendirme faaliyeti konusunda bir katılımcının yorumu dikkat çekicidir:

“Bugüne göre o zamanı yargılamak biraz saçma olabilir ama mesela ben hiçbir zaman bir rehber öğretmen görmedim. Muş’un en saygın okulundaydım ama hiçbir zaman bir rehber öğretmenimiz olmadı. İşin açıkçası tercihler yapıncaya kadar neyin ne olacağını hiçbirimiz bilmiyorduk. Bir de ilk defa uygulanan bir sınav sistemiydi tek aşamalı bir sınavdı neyin ne olacağını bilmiyorduk puanımıza göre tercih yaptık ve onu kabullenmek zorunda kaldık.” (Yusuf)

Yusuf’tan edinilen bilgiler, liseden üniversiteye geçişte yönlendirme konusunda ciddi eksiklikler yaşandığına işaret etmekte ve bu eksikliği nispeten dersaneler gidermektedir.

Katılımcıların tamamına yakını, liseden üniversiteye geçişte uygulanan sistemlerin ilgi ve yetenekleri ölçmekten uzak olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bazı katılımcılar belli noktalarda ölçebildiğini belirtmiştir. Örneğin Fatih, bu görüşünü şu şekilde savunmaktadır;

“...Yeterli derecede diyebilir miyim yani sözel kısımda yaptığımız şeyler yeterli ölçüyordu yani o şekilde... Müfredata dayalıydı zaten. Aldığımız dersle girdiğimiz sınav arasında pek de bir şey yoktu yani. Hani o şekilde bir müfredat uyumu vardı diye düşünüyorum. Yani o bana yeterliydi, yeterli gibi geliyordu.” (Fatih)

Müfredat ile kendi bilgisinin uyum gösterdiğine inanan Fatih, sınavın bu yönüyle kendi açısından yeterli şekilde ölçücü olduğunu belirtmiştir. Öte yandan katılımcılardan Rasim girdiği ÖYS hakkında şunları söylemiştir:

“Ölçtüğünü söyleyemem sadece lise boyunca edindiğimiz bilgiyi ölçmeye yönelik sınavlardı bunlar. O dönemde zaten 1,5 milyon çocuk giriyordu sınava. Sorular hep standarttı. Herkese aynı sorulardı.” (Rasim)

Rasim’in de belirttiği gibi katılımcılar genel olarak sınavların bilgiyi standart olarak ölçtüğünü ancak ilgi ve yetenekleri ölçmekten oldukça uzak olduğunu belirtmişlerdir.

Liseden üniversiteye geçişte katılımcıların sınava hazırlanmak için dersane, özel ders ve kurs destekleri alma durumlarının günümüzden geçmişe doğru bakıldığında azaldığı tespit edilmiştir. Yani bu, zaman içinde sayıları artan dersane, kurs ve özel ders imkânlarla açıklanabilir. Katılımcılardan 6’sı yani 55 yaş altı katılımcılar bu tür desteklerden yararlandığını belirtmiştir. 55 yaş üstü katılımcılar ise kendi dönemlerinde dersane ve benzeri eğitim takviyelerinin bir ihtiyaç olarak hissedilmediğini aynı zamanda da gelişmiş bir dersane sisteminin olmadığını belirtmişlerdir.

Dershanelerin sınava hazırlanma konusunda önemli yararları olduğunu aktaran katılımcılar, dershanenin sınav başarısındaki katkılarını; *deneme sınavları ile sınav deneyimi kazandırarak sınav stresini azaltma, sınav içeriklerine yönelik bilgileri özetleme ve bilgi tekrarı yapma, disiplinli ve düzenli çalışma alışkanlığı kazandırma, mesleki bilinçlendirme ile motivasyon çalışmaları* olarak sıralamışlardır.

Öte yandan dershanenin kademeler arası geçiş sınavları ile ilgili yararlarını bu şekilde açıklayan katılımcılardan biri ise dersane desteği hakkında şunları söylemektedir: *“Orada anlatılanlar, daha basit anlatıldığı için okulda aldığım bilginin ikinci versiyonunu dershanede gördüğün için kafada kalıcılığı ve anlaşılması daha kolay oldu.”*(Rasim)

Fatih ise dershanenin yararına vurgu yaparken aynı zamanlar şunları da eklemiştir: “*ya, tabî ki okulda iyi bir bilinçlendirme olsaydı ve o bilinci biz orada kazansaydık daha yararlı olurdu.*” Genel olarak katılımcılar, sınav başarılarında ve sınava motivasyonlarında dershaneden verim aldıklarını ve kazanmalarında en büyük etkenin bir dersane programına dâhil olmak olduğunu belirtmişlerdir.

3.4.Sınav Sistemlerinin Avantaj ve Dezavantajları Hakkındaki Görüşleri

Sınav sistemlerinin avantaj ve dezavantajları konusu ele alındığında yalnızca bir katılımcının ortaokuldan liseye geçiş sistemi olan SBS hakkındaki düşüncelerini paylaştığına şahit olunmuştur. Ortaokuldan liseye SBS ile geçen bu katılımcı, SBS hakkında şunları söylemiştir:

“SBS dediğimiz şu anda kalkmış olan sınav bence iyiydi. Yani uygulanması güzeldi çünkü 6, 7 ve 8. sınıfta yapıyordu. 6. Sınıfta gördüğün bilgiler direkt hani taze bilgi şeklinde olduğu için direkt 6. Sınıfın SBS sine girdiğinde o sene gördükleri, sadece bir sene için sene sorumlusun. Onun için hani o sınava girdikten sonra o bilgilerini hani unutmasan da hani o sınavı verdikten sonra rahatsin. 7. Sınıfa geçtiğinde tekrar tamamen bir sene içinde bilgilerini tekrar kullanıyorsun. Bu şekilde o üç sınav toplanıyor bölünüyor falan filan. Hani daha iyiydi.” (Funda.)

SBS'nin bilgilerin henüz yeni iken kişileri değerlendirmesi açısından daha iyi olduğunu düşünen Funda, bu durumun öğrencileri de rahatlattığını düşünmektedir. Toplanan veriler katılımcı yorumlarının daha çok liseden üniversiteye geçiş sistemleri üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. İnsanların kaderinin birkaç saate bağlı olmasının yanlışlığına değinen katılımcılar, bu tür sınavların öğrencileri okuldan çok dershaneye yönelttiğini ve yönelteceğini belirtmişlerdir. Günümüzde uygulanan sınavların eskiye nazaran daha olumlu ve adaletli olduğunu düşünen katılımcılar, katsayı farkının kaldırılması ve bölümler arası geçişlerin esnekleştirilmesinin öğrenci için daha avantajlı olduğunu ancak onlara fazla yük getirdiğini savunmaktadır. YGS/LYS'nin avantajlarının başında

stresi azalttığı ve kişilere daha fazla seçenek sunduğunu ifade eden Gamze bu sistem hakkında şunları söylemiştir:

“Avantajı, şöyle söyleyeyim. Öğrencide biraz daha hani stres azalıyor belki. Öğrencinin istediği bölüm eğer YGS’de ise mart ayına kadar çalışıyor, marttan sonra çalışmayı bırakıyor mesela. Hani çok fazla stres olmuyor ya da mesela YGS’de sorulan dersler, sorulan konular daha yüzeysel oluyor çünkü. Nasıl desem hani bugünkü KPSS’nin genel kültür, genel yetenek hani bütün alanlar girebiliyor ya YGS de aynı o şekilde. Hani sayısalcı, eşit ağırlık ve sözel bölümünün rahatlıkla yapabileceği sorular soruldu. Bu anlamda hani dediğim gibi öğrenci çok fazla kendisini kasmadan sıklamadan genel olarak çalıştı, hani ve istediği bölüm de YGS puan türünde ise bu biraz daha öğrencide stresi azaltmaya yönelikti. Bence avantajı bu yönde avantajlıydı bence.”(Gamze.)

Gamze, YGS/LYS sınav sisteminin stresi azalttığını düşünürken Fatih, sınav stresini hiçbir uygulamanın azaltamayacağını ifade etmiştir. Bunun yanında YGS/LYS sınav sisteminin en önemli dezavantajının YGS’den düşük alan birisinin LYS için olumsuz düşüncelere kapılması ve sınava çalışmayı bırakması olduğunu düşünen katılımcılar, bu sistemin ilgi ve yetenekleri ÖSS’den daha iyi ölçtüğü hususunda birleşmektedirler.

Liseden üniversiteye geçişte uygulanan mevcut sınavların eskiden uygulanan sınavlara benzemekle birlikte daha kolay, tercih sistemi açısından daha berrak ve telafisi mümkün sınavlar olarak gören katılımcılar, üniversitelere girişin eskiye göre daha kolay olduğunu düşünmektedir. Bunda etkili olan en önemli etkenin sınavın kolaylığı ve artan üniversite sayısı olduğunu ifade etmişlerdir. Test tekniğine dayalı sınavların ısrarla sürdürülmesini olumsuz bulan katılımcılar, öğrencilerin sınava sadece test tekniği öğrenerek girmelerinin onların gerçek hayatla olan bağlarını kopardığına inanmaktadır. Sınav sistemlerinin yanında üniversite okuyan kişilerin iş bulma sorununun da ele alınması gereken önemli

problemlerden biri olduğunu düşünen katılımcılar, öğrencileri henüz sınava hazırlanma sürecinde bile olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.

Sınav hakkında olumlu yorumlara rağmen sınavın ilgi ve yetenekleri ölçmediğine dair farklı bir görüş de belirtilmiştir. Bu gruptaki katılımcılardan Funda:

” YGS sadece bir sınav olmamalı. Ya yine öğrencilerin hani öğrencilerin demiştim çok farklı yetenekleri çok farklı alanlarda hani farklı yetenekleri var ama biz sadece bir sınava girerek bu yetenekleri değerlendirmeye çalışıyoruz. Örneğin; biri çok iyi bir tiyatrocudur iken YGS sınavına girer, çok düşük bir puan da olabilir. Çünkü onun yeteneği hani tiyatrodur ama mecburdur yani. Belki de çok iyi yeteneği olduğu halde kötü bir üniversitenin işte bölümüne girebilir.”(Funda) diyerek bu sınavların yerine yetenekleri ölçen mülakat gibi sınavların daha uygun olduğunu düşünmektedir.

3.5.Kademeler Arası Geçiş Sistemleri Hakkındaki Düşünce ve Öneriler

Çalışma kapsamında görüşülen katılımcılar uygulanan sınavlar ve sınav sistemlerinin çeşitli olumsuz yanlarına dikkat çekmekle birlikte kademeler arası geçişte adalet ve nesnellüğün sınavlar olmadan sağlanamayacağı görüşünde birleşmektedir. Ancak bu sınavların içeriği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları öğrencilerin okumak istedikleri bölüm tarafından sınava alınarak yeteneklerinin değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Öte yandan sınavların merkezi olması gerektiğini savunan katılımcılardan bazıları, okullarda ortak sınavların belli aralıklarla yapılarak öğrencinin durumunun izlenmesinin daha uygun olacağı kanaatindedir. Diğer taraftan bir katılımcı, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin uygun şekilde ölçülmesi için öncelikle kişilerin zekâ alanlarının belirlenmesi gerektiğini savunarak şunları dile getirmiştir:

”Yani mesela öncelikle bence öğrencinin zekâsı belirlenmeli hani hangi zekâyâ yönelik, sayısal mı sözel mi? İşte biliyorsunuz çoklu zekâ kuramları var 8 tane. Öncelikle onun zekâsı belirlenip zaten öğrenci ister istemez zekâsına yönelik bir ilgisi olacaktır bir bölüme

karşı, bir alana karşı. Bir örnek verecek olursak, diyelim mesela müzik, resim konusunda yetenekliyse yani önce öğretmenin bunu keşfetmesi gerekiyor. Lisede daha çok hani bunun üzerinde durulmalı bence buna yönelik özel dersler olmalı lisede. Yani öğretmenin de hani yönlendirmesiyle öğrenci yani üniversitede güzel sanatlar fakültesine yönlendirilmeli. Hem bu konuda hem sevdiği işi yapacak ilerde hem ilgi yeteneklerini geliştirmiş olacak...” (Gamze)

İlgi ve yeteneklere uygun ölçümlerin yapılmasının ön şartı olarak zekâ alanlarının tespit edilmesini gören Gamze, öğrencilerin öğretmenin de rehberliğinde keşfedilerek ilgi ve yeteneklerine uygun, ileride işini severek yapabileceği alanlara yönlendirilmesi gerektiğini düşünmekte ve okullardaki rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerine dikkat çekmektedir.

Katılımcılar yukarıda ifade edilenlere ilave olarak, sadece teste dayanan geçiş sınavları yerine mülakat, açık uçlu sorular ve periyodik olarak öğrencinin gelişimini izleyen ölçümlerin yapılması gerektiğini önermişlerdir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye’de eğitim kademeleri arasındaki geçiş uzun yıllardan beri sınava dayalı bir sistemle gerçekleştirilmektedir. Araştırma kapsamında bu geçiş sistemi hakkında hazırlanan sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların karşılaştığı uygulamalar farklılaşmasına rağmen, genel olarak bu uygulamalara yönelik görüşlerinin olumsuz olduğu gözlenmiştir. Geçmişten günümüze kademeler arası geçişte kullanılan çoktan seçmeli sınav yönteminin tek başına değerlendirme ölçütü olması bu olumsuzlukların başında gelmektedir. Çoğunlukla tek uygulamaya dayalı ve bilgiyi ölçen sınavların bireyin ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarmakta yetersiz kaldığına yönelik görüşler, kademeler arası geçişte günümüze kadar uygulanagelen sınavların amaca uygun olmadığını katılımcıların perspektifinden ortaya çıkarmaktadır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de artan rekabetçi anlayışın eğitim alanındaki yansımaları olarak karşımıza çıkan iş bulma kaygısı, ailede ve bireyde okulun iş hayatı üzerinde çok etkili olacağına ilişkin genel bir inanç oluşturmaktadır (Dönmez, 2009: 12). Bu kaygının doğal bir sonucu olarak sınavların önemi artmıştır. Artan bu önemin bireyleri sınava hazırlayan ortam ve sistemlerin gelişim ve değişimine katkı sağladığı katılımcıların görüşleriyle örtüşmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin de belirttiği gibi Türkiye’de kademeler arası geçiş uygulamalarına yönelik hazırlanma ihtiyacı, eğitim kurumlarının dışında dersane, etüt gibi özel eğitim kurumlarına yönlendirmektedir (Sarier, 2010: 124). Bu durum sınavlarla birlikte ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş şartlarının giderek zorlaştığı günümüzde, bireyleri bu giriş sınavlarına hazırlayan ve ücretli hizmet sunan kurumların sayılarında ciddi bir artış meydana getirmiştir. Sınavlar için gereken hazırlık desteğinin okullardaki eğitimin kalitesini olumsuz etkilediğini düşünen katılımcılar, sınav odaklı sistem yerine performansa dayalı bir ölçme-değerlendirmenin yapılması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Günümüzde de bir ya da birkaç oturumdan oluşan, çoktan seçmeli sorulara dayalı testlerle gerçekleştirilen kademeler arası geçiş uygulamalarının bireyin ilgi ve yeteneklerini doğru ve yeterli şekilde ölçmediği, çalışma kapsamında ulaşılan başlıca sonuçlardan biridir. Ulaşılan diğer bir sonuç ise test tekniği ve tek sınav kaygısının oluşturduğu yüksek kaygı düzeyi ve yoğun hazırlık sürecinin bireylerin toplumsal yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilediği yönündedir. Araştırma sonuçları bu olumsuzluğun giderilmesine yönelik; bireylerin ilgi yetenek ve zekâ potansiyellerini bireysel farklılıklar perspektifinde ortaya çıkarabilecek ölçme değerlendirme uygulamalarının sadece kademeler arası geçiş öncesinde değil aynı zamanda eğitim süreçlerinde de işe koşulması gerektiği önerisini de içermektedir.

Eğitim süreçlerinde önemli bir rolü olan ve günümüzde giderek yaygınlaştığı görülen yönlendirme faaliyetlerinin de yetersiz kaldığı araştırma çerçevesinde ulaşılan sonuçlardan biridir. Katılımcıların ifade ettiği bu yetersizliğin giderilmesinde sürekli, çok yönlü ve etkili rehberlik ile birlikte, bilimsel destekli insan kaynakları planlaması ile eğitim sistemi arasındaki dengenin sağlanmasına yönelik çalışmaların eksikliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlarla ile diğer çalışmalarda ulaşılan sonuçları arasında paralellik kurmak oldukça zordur. Kademeler arası geçiş tecrübelerinin sorgulandığı bu çalışmada, geçmişten günümüze genel bir durum ortaya konulmuştur. Oysa diğer çalışmalarda belli sınavlar ve dar zaman aralığı baz alınarak uygulamaların etkisi sorgulanmıştır. Bu nedenle ulaşılan sonuçlar açısından önemli benzerlikler ve paralellikler bulunamamıştır.

KAYNAKÇA

- Alkan, C. (2011). *Eğitim teknolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Argon, T. Soysal, A. (2012). "Teacher and student views regarding the placement test." *International Journal of Human Sciences* (9)2: 446-474. www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/download/.../932 adlı siteden 06.08.2014 tarihinde temin edilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmez, B. (2009). "Ortaöğretim kurumlarına geçiş sistemine ilişkin bir değerlendirme." *Eğitime Bakış Dergisi* 5(15).
- Gündoğdu, K., Kızıldaş, E. ve Çimen, N. (2010). "Seviye belirleme sınavına (SBS) ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri (Erzurum il örneği)." *İlköğretim Online*, 9(1): 316-330. <http://ilkogretim->

- online.org.tr/vol9say1/v9s1m24.pdf adlı siteden 06.08.2014 tarihinde temin edilmiştir.
- İpek, C. (2011). "Velilerin okul tutumu ve eğitime katılım düzeyleri ile aileye bağlı bazı faktörlerin ilköğretim öğrencilerinin seviye belirleme sınavları (SBS) üzerindeki etkisi." *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2): 69-79.
- Fındıkçı, İ. (1998). "Bilgi toplumunda eğitim ve öğretmen." *Bilgi ve Toplum Dergisi*, S. 1.
- Kavuran, T. (2003). "Resim-iş öğretmenliği anabilim dallarına özel yetenek sınavları ile öğrenci alınırken karşılaşılan sorunlar." *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3(1): 159-180.
- Kelecioğlu, H. (2002). "Ortaöğretim öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavları ve sınavın öğrenimleri etkisi hakkında görüşleri." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23: 135-144.
- Kılıcı, E. (2003). "Üniversiteye giriş sınavı ve etkileri." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 33: 108-131.
- MEB, (2012) *Milli eğitim istatistikleri, Örgün eğitim 2012-2013*. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2012_2013.pdf adlı siteden 13.12.2013 tarihinde temin edilmiştir.
- MEB, (2013). *Millî eğitim bakanlığı ortaöğretim kurumlarına geçiş yönergesi*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ortaogryonergerge%5Cortogryon_1.html adlı siteden 14.12.2013 tarihinde temin edilmiştir.
- MEB (2013a). *Milli eğitim temel kanunu*. Ankara: MEB.
- ÖSYM, (2013). Tarihsel gelişim. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-2706/tarihsel-gelisme.html> adlı siteden 15.12.2013 tarihinde temin edilmiştir.
- Resmi Gazete (1974). Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği. S. 15067. 19 Kasım 1974.
- Resmi Gazete (1981). Yükseköğretim Kanunu. 6 Kasım 1981.

- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sabah Gazetesi, (2013). SBS Yerine getirilen ilk merkezi sınav 28 Kasım'da yapılacak. <http://www.sabah.com.tr/Egitim/2013/10/23/sbs-yerine-getirilen-ilk-merkezi-sinav-28-kasimda-yapilacak> adlı siteden 13.12.2013 tarihinde temin edilmiştir.
- Sarıer, Y. (2010). Ortaöğretime giriş sınavları (OKS-SBS) ve PISA sonuçları ışığında eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 107-129.
- Şahin, S., Baş, U. A., Sucuoğlu, H. ve Fırat Ş. N. (2012). "İlköğretim okulu öğrenci ile öğretmenlerinin ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin görüşleri." *International Journal of Human Sciences* [Online], (9)2: 847-878. <http://www.humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/1957/958> adlı siteden 06.08.2014 tarihinde temin edilmiştir.
- TED, (2010). *Ortaöğretime geçiş sistemi özet rapor*. http://portal.ted.org.tr/genel/yayinlar/ortaogretimeveyuksekogretimegecissistemi_ozet_rapor.pdf adlı siteden 13.12.2013 tarihinde temin edilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Both formal and informal educational activities in Turkey have been carried out under the supervision of the Ministry of National Education. Formal education includes the stages of pre-school, primary, secondary and tertiary education. Unlike the early republican period, the transition between those formal education stages has mostly been associated with various types of nation-wide examinations in recent decades (MEB, 2013). These examinations which are of

high significance in determination of future for the young people have repeatedly changed in nomination, content and administration style. All those changes have not only influenced students but also had impact on educators and parents (Sarier, 2010: 121).

The review of the relevant literature reveals a number of studies aiming to find out the influence of the changes made on those examination systems on students, parents, educators and other stakeholders. It is seen that most of those studies focus on the instant influences of exams on students' attitudes, perceptions and belief about those exams or the validity and reliability of the test items included in the exams (İpek, 2011; Şahin *et al*, 2012; Gündoğdu *et al*, 2010; Argon and Soysal, 2010; Kelecioğlu, 2002; Kavuran, 2003). Nevertheless, it is seen that the literature does not include noteworthy researches investigating peoples' experiences and view points about the transition between the stages of schooling in recent decades.

Aim

This study aims to reveal the effectiveness of those educational transition practices and their influences on individuals by means of examining the view points and experiences of the people who attended different schooling stages in the last 50 years.

Method

This study was designed as a qualitative phenomenological research. Its data was collected through semi-structured interviews carried out with individuals residing in the provinces of Balıkesir and Uşak. Purposive sampling technique was used in the selection of the study group. In order to reach the people who had different experiences of transition between at least two schooling stages in

the last fifty years, three main age groups were defined first. Then, three participants, each having different educational backgrounds were defined and included in each age group. The semi-structured interview protocol, which was prepared by the authors, includes seven open ended questions all of which are derived from the literature. The interviews were recorded digitally and transcribed later on. After then the available data was coded and analysed descriptively.

Findings

The study findings reveal that most of the participants went to middle school without participating in any external exam or being subjected to that kind of procedures. There are only two participants taking exams to get into middle schools. Both of them attended previous types of Anatolian High Schools, which required candidates to sit on a special kind of nation-wide exam after the completion of primary education. After passing those exams both candidates attended Anatolian High Schools for seven years including a preparatory year, middle school and high school training. Three out of the remaining seven participants took exams before registering high schools at different times. Besides, the participants expressed that none of them got any professional support or help from counselling and guidance services while transiting from primary to secondary education.

The findings indicate that all nine interviewees had to take at least one external exam before attaining higher education. Two participants took exams administered individually by the universities before 1974. Two interviewees entered the two stage ÖSS and ÖYS exams nation-widely administered by an external agency called ÜSYM (ÖSYM after 1983). Three participants joined the single stage ÖSS which was conducted between 1999 and 2009. The remaining

two entered YGS/LYS exams that are currently in practice. The data also shows that the participants did not get sufficient support and guidance during the transition from secondary to higher education. Specifically, they mentioned about lack of family and school support. Some participants also expressed that the only support and guidance they received was provided by private preparation courses, named “dershane”.

The data also reveals that participants have a list of criticism and comments on the transition systems and nation-wide external exams. According to the participants the styles, contents and administration methods of the exams are not really been measuring candidates’ skills and abilities. Moreover, external exams force students to take private courses, which brings extra burdens for the candidates and their parents. According to the participants this situation also reduces the importance of formal education institutions. On the other hand, the findings also indicate the participants views on two things. One is the increasing number of higher education institutions and the other is rising quotas for student enrolment in universities, both increasing candidates’ chance for the placement. Therefore, the negative aspects of external exams have recently been diminishing.

Conclusion

The above findings indicate that the transition between various schooling levels in Turkey has mainly depended on nation-wide external exams in the recent past. Those exams make candidates spare more and more time to study, delay or cancel some of their private life plans or activities. The exams also canalize candidates to attend private courses. Those courses make students spare extra time and more financial resources. And all these create a negative psychological effects on candidates, some leaving permanent traces.